

S. PAULINUS Nolanus (353 † 431)

EPISTOLA L (ca 410)

1055

PL
61, 415

17. De illis etiam beatissimi Symeonis verbis quid sentias, edisere mihi, ut sequar sensum tuum: quibus, cum ad videndum ex oraculo Dei Christum, agente Spiritu, venisset in templum, et acceptum sinu benedixisset infantem Dominum, ait ad Mariam: *Ecce hic positus est in ruinam et resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur: et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur multorum cordium cogitationes.*¹ Numquid de passione Mariae, quae nusquam scripta est, hoc prophetasse credendus est? An vero de materno eius affectu, quo postea in tempore passionis assistens cruci, qua hoc erat fixum quod ipsa pepererat, maternorum viscerum dolore confixa est: et animam illius illa, quae eius secundum carnem filium, ipsa spectante, confoderat, crucis rhomphaea penetra-
bat. Video enim et in Psalmis de Ioseph ita dictum esse.² Humiliaverunt in compedibus pedes eius, ferrum pertransiit animam eius sicut in Evangelio dixit Symeon: *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.*³ Non ait, carnem, sed *animam*, in qua pietatis affectio continetur, et doloris aculeus quasi gladius operatur: cum aut aliqua carnis suae iniuria afficitur, ut Ioseph, qui non mortis, sed iniuriarum pertulit passiones, in servum venditus, et in reum vinculatus, et carceri datus:⁴ aut cum affectionis internae tristitia vel dolore cruciatur, ut in Maria;⁵ quam utique ad crucem Domini, in quo tunc sui tantum corporis filium cogitabat, materna mens duxerat; ut cum eum vidisset mortuum, humana infirmitate lugeret, sepeliendumque colligeret, nihil sibi de ipsius resurrectione praesumens, quia subsecuturae admirationis fidem in oculis posita passionis poena caecabat. Quamvis eandem astantem cruci suae Dominus non morientis infirmitate trepidans consolatus sit, sed ipsam, qua obibat volens, in potestate habens mortem, plena virtute viventis, et constantia resurrecturi de cruce admonet, dicens de beato apostolo Iohanne: *Mulier, ecce filius tuus*; itemque illi ibidem consistenti: *Ecce mater tua.*⁶ Iam scilicet ab humana fragilitate, qua erat natus

¹ Lc. II, 34-35.² Ps. CIV, 18.³ Lc. II, 35.⁴ Gen. XXXVII, 28.⁵ Io. XIX, 25.⁶ Io. XIX, 26, 27.

ex femina, per * crucis mortem demigrans in aeternitatem Dei, ut esset in gloria Dei Patris, delegat homini iura pietatis humanae; et discipulis suis adolescentiorem eligit, ut convenienter assignet virgini apostolo virginem matrem: duo pariter in eadem, sententia docens, formam pietatis relinquens nobis, cum est de matre sollicitus, ut quam relinquebat corpore, non relinqueret cura: sed nec corpore relicturus, quia quem videbat morientem, mox erat visura redivivum. Et illud, quod ad fidem omnium pertineret, salutiferum pietatis suae sacramentum, arcana divini ratione consilii sub hac voce consignans, ut alii matrem delegaret pro matre habendam, et vice sua consolandam; atque illi vicissim novum filium vice corporis sui traderet, immo, ut ita dixerim, gigneret: quo ostenderet eam praeter se, qui ex ea virgine natus esset, nec habuisse filium, nec habere: quia nec Salvator tantopere curam desolationis habuisset eius, si illi unicus non fuisset.

18. Sed redeamus ad verba Symeonis, in quorum clausula intellectum meum caligare fateor. *Et tuam, inquit, animam pertransibit framea, vel gladius, ut revelentur multorum cordium cogitationes.*¹ Secundum litteram hoc mihi penitus obscurum est, quia nec Mariam beatissimam usquam legimus occisam, ut de corporali gladio sanctus ille ei futuram passionem prophetasse videatur. Sed et quod subiecit: *Ut revelentur multorum cordium cogitationes.*² Scrutans enim, inquit, corda et renes Deus. Et de futuro iudicio Apostolus ait: Quia tunc manifestabit Deus operta cordium, et occulta tenebrarum. Itidem Apostolus,³ spiritaliter exprimens arma coelestia, quibus in interiori nostro debeamus armari, gladium spiritus dicit verbum Dei, de quo ad Hebraeos ait: Vivus est sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti: pertingens, inquit, usque ad divisionem animae et spiritus, et reliqua quae nosti. Quid ergo mirum, si istius verbi ignita vis, et ancipitis gladii penetrabilior acies,⁴ et sancti Ioseph olim, et postea beatæ Mariae animam pertransivit? Nam neque in illius, neque in huius corpore ferrum transisse cognovimus. Atque ut magis pateat ibi prophetam ferrum pro verbi gladio posuisse, statim subsequente versiculo ait: Sermo Domini ignivit illum.⁵ Sermo enim Dei et ignis, et gladius est, Verbo ipso Deo utrumque dicente de se: *Ignem enim, inquit, veni mittere in terram, et quid volo nisi ut*

¹ Lc. II, 35.

² Ps. VII, 10.

³ I Cor. IV, 5.

⁴ Eph. VI, 17; Hebr. IV, 12.

⁵ Ps. CIV, 18.

*iam accendatur?*¹ Item alibi dicit: *Non veni pacem mittere, sed gladium.*² Vides eum unam vim doctrinae suae diverso ignis et gladii nomine designasse. Aut quomodo Mariae illata per gladium passio vel tribulatio perstaret? Itaque hoc scire cupio quid ad Mariam pertineret, *ut revelarentur multorum cordium cogitationes:*³ aut ubi apparuit, quia ex eo quod *animam eius* sive carnalis in ferro, sive spiritalis *gladius* in verbo Dei *pertransivit*, exinde multorum cordium cogitationes revelatae sint.

POËMATA

PL
61, 444

Poëma VI. [...] Inde aliud, sanctus Gabriel, qui nuntius idem 1056

Zachariae fuerat, multo maiora volutans,
Ad Mariam molitur iter, quae sponsa marito,
Sed mage lecta Deo, mundi paritura salutem,
Virgo illibatum servabat casta pudorem:
Cui postquam insignis coelesti forma decore
Constitit ante oculos, vultus demissa pudicos,
Tinxit suffuso rutilantes sanguine malas.

Ille ait: O toto quem solis circulus ambit,
Quaeque fuere prius, quae sunt, quae deinde sequentur
Virginibus cunctis felicior orbe puella,
Magno lecta Deo, mater dicaris ut eius,
Cuius et ille pater! Felix age concipe pondus,
Impolluta viro, coituque immunis ab omni,
Verbo feta Dei: corpus tua viscera praestent
Illi, qui coelum, terras, mare, sidera fecit:
Qui semper fuit, et nunc est et tempore in omni
Semper erit: mundi Dominus, lucisque creator,
Et lux ipse poli per te mortalia membra
Induet; atque oculos hominum, coetusque subibit.
Imperturbatos tantarum in praemia laudum
Tolle animos, dabit ille tibi viresque, fidemque,
Qui voluit (nam cuncta regit, nutuque gubernat)
Filius esse tuus, Domini cum Filius esset.

Dixerat, et visus pariter terrasque reliquit,
Assuetumque sibi facili petit aethera nisu.
Implentur praecepta Dei, creditque puella

¹ Lc. XII, 49.² Matth. X, 34.³ Lc. II, 35.

Protinus, atque auget meritum vitamque priorem

* Prompta fides: tacitis elementa latentia causis

* 445

Divinum informant corpus, sacrandaque crescit

Sarcina: coelestem Dominum pia confovet alvus,

Interea gravidam soboles, quamquam edita necdum,

Istigat Mariam sanctam, ut progressa revisat

Elisabeth, longo quae iam venerabilis aevo,

Dilectum Domino puerum paritura gerebat.

Auscultat nato genitrix, vis tanta fidei,

Et quo iussa venit: movit materna Iohannes

Viscera, et implevit divino pectora sensu.

Iam vates, necdum genitus, conclusus in alvo,

Iamque propheta prius gesta et ventura videbat.

Illa ubi concepto fulgentem lumine longe

Conspexit Mariam, celeri procul incita gressu

Obvia progreditur, venerataque brachia tendens,

Salve, o mater, ait, Domini, salve pia virgo,

Immunis thalami, coitusque ignara virilis,

Sed paritura Deum: tanti fuit esse pudicam,

Intactae ut ferres titulos, et praemia nuptae.

Cur mihi non merita, nec tanto munere dignae

Officii defertur honos? Cur gloria coeli,

In nostros delata Lares et vilia tecta,

Obscuris tantum lumen penetralibus infert?

Sed mitis placidusque suis cultoribus adsit,

Praestet et hunc genitus, quem praestitit ante favorem.

Dixit, et amplexus ulnis circumdata iunxit,

Iamque Deum venerata, pio dedit oscula ventri.

1057 Poëma XXVI. [...] Tali lege suis nubentibus adstat Iesus

PL
61, 636

Pronubus, et vini nectare mutat aquam.

His Mariam sponsis Domini decet adfore matrem,

Quae genuit, salva virginitate, Deum.

Namque Deus placitum sacrata in virgine templum

Ipsae sibi arcano condidit impluvio,

Descendit tacito allapsu, velut imber ab alta

Nube super vellus rore silente cadit.

Nam nemo arcani fuit huius conscius umquam,

Quo Deus assumpsit virgine matre hominem.

O nova ad humanam Domini commenta salutem!

Fit sine concubitu femina feta uterum.

Sponsa viro tantum, non est subiecta marito,

Et genitrix partu, nec mulier coitu.
 Foedere erat coniux, sed corpore non erat uxor:
 Intemerata viro, mater erat puero.

S. COELESTINUS I PP. († 432)

FRAGMENTUM¹PL
50, 457

1. Recordor beatae memoriae Ambrosium in die Natalis Domini nostri Iesu Christi omnem populum fecisse una voce Deo canere: *Veni, Redemptor gentium, ostende partum Virginis: miretur omne saeculum, talis decet partus Deum.* Numquid dixit: *Talis partus decet hominem?* Ergo sensus fratris nostri Cyrilli, in hoc quod dicit Θεοτόκον Mariam, valde concordat, *Talis decet partus Deum.* Deum partu suo Virgo effudit, ipso potente qui omnipotentia plenus est.

1058

* 458

2. Hilarius quoque vir acris ingenii, scribens ad Constantium imperatorem, de Incarnatione Domini sic ait: *Filius, inquit, Dei factus homo Deus est.* Et praeposterans repetit: *Deus, filius hominis factus est (homo enim factus est Deus, non Deus factus est homo), et filius hominis factus est Filius Dei. Superavit enim magnitudo Domini parvitate servilis formae, ita ut ipsa servilis forma quam assumpsit cessaret esse servilis per eum Dominum qui eam assumpsit. Si enim qui * natura non filii Dei, per ipsum efficiuntur filii Dei; quanto magis ipse qui natura Filius Dei est, hunc cum quo voluntate sua alio virginali conceptus et natus est, ita sublimavit in Deum, ut in eius nomine omne genu flectatur, coelestium et terrestrium et infernorum, et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus in gloria est Dei Patris.*²

3. Item praecessor meus Damasus scribens ad Paulinum Antiochenae Ecclesiae episcopum, inter caetera ait: *Anathematizamus eos qui duos filios Dei asserunt, alterum qui ex Patre ante saecula est genitus, et alterum qui ex assumptione carnis natus est ex Virgine.* Item ipse apostolicae memoriae vir Damasus in altera epistola ad Paulinum: *Anathematizamus eos qui duos in Salvatore filios confitentur, alium ante incarnationem, et alium post assumptionem carnis ex Virgine, et non eundem Dei Filium et ante et postea ipsum esse Christum Dominum Dei Filium qui natus est ex Virgine, confitentur.*

● PL 61, 409, 649, 654, 677. PLS III, 1134, 1139, 1140, 1243.

■ PL 61, 739.

● VICTORINUS poeta († saec. v?). PLS III, 1135.

■ Ps.-VICTORINUS, PLS III, 1189, 1140.

¹ Fragmentum sermonis quem Coelestinus in Concilio Romano habuit adversus haeresim Nestorii [Epistola X], insertum ab Arnobio I. in op. *Constitutus*. Vide n. 1311.

² Philipp. II, 10.